

AIŠKINAMASIS RAŠTAS
DĖL LIETUVOS RESPUBLIKOS SEIMO NUTARIMO „DĖL ŠIAURĖS VAKARŲ IR
RYTŲ ELEKTROS PERDAVIMO TINKLŲ SUJUNGIMO PROJEKTO PRIPAŽINIMO
YPATINGOS VALSTYBINĖS SVARBOS PROJEKTU“ PROJEKTO

1. Teikiamo nutarimo projekto rengimą paskatinusios priežastys, parengto projekto tikslai ir uždaviniai

Nacionalinės energetinės nepriklausomybės strategijoje, patvirtintoje Lietuvos Respublikos Seimo 2012 metų birželio 26 d. nutarimu Nr. XI-2133 (toliau – NENS), yra nustatyti pagrindiniai Lietuvos energetikos sektoriaus tikslai, jų įgyvendinimo kryptys ir plėtros gairės. Vienas iš NENS numatytų strateginių tikslų – sklandus perėjimas nuo iškastinių energijos išteklių prie atsinaujinančių energijos išteklių (toliau – AEI), kurio siekiant ypač svarbi gerai išplėtotą ir pakankama elektros perdavimo infrastruktūra.

Stabiliam ir patikimam Lietuvos elektros energetikos sistemos veikimui, dirbant sinchroniškai su kontinentinės Europos elektros tinklais (toliau – KET) ir integruojant didelius AEI kiekius, reikalinga stiprinti elektros perdavimo tinklą. Atsiradus jungtims su Švedija (NordBalt) ir Lenkija (LitPol Link), vyrauja galios srautai iš Lietuvos vakarinės dalies į rytinę ir atvirkščiai. Ypač didelę papildomą įtaką galios srautų kryptčiai turi ir vakarinėje bei rytinėje Lietuvos dalyse plačiai vystoma AEI plėtra.

2023 m. pabaigoje buvo baigta rengti energetikos sistemos transformacijos studija „Lietuvos energetikos sistemos transformacija iki 2050 m.“ (studijos rengėjai – energijos perdavimo ir mainų įmonių grupė „EPSO-G“ kartu su tarptautine konsultacijų įmone DNV)¹. Vadovaujantis studija, prognozuojama, kad 2030 metų elektros energijos gamybos pajėgumai elektros energijos tinkle reikšmingai padidės – iki 11,5 GW, 2040 metais – iki 20 GW, o 2050 metais – iki 26,9 GW.

Tokie esminiai generacijos struktūros pokyčiai lems ir elektros srautų persiskirstymą – vakarų Lietuvoje prie tinklų jungiama daugiau vėjo generacijos pajėgumų, o rytų Lietuvoje jungiama daugiausia generacijos pajėgumų iš saulės šviesos energijos elektrinių parkų. Šių AEI generacijos pajėgumų gamybos profiliai dažniausiai nesutampa, tai sukels didelius srautus tarp Lietuvos vakarų ir rytų, todėl atsiranda papildomų perdavimo pajėgumų poreikis tarp Lietuvos vakarinės ir rytinės dalių. Dėl AEI generacijos kintamumo papildomai atsiranda poreikis ir tarp sisteminių jungčių pralaidumo didinimui, kuris reikalingas sistemos balansavimui.

Atsižvelgiant į tai, kad ateityje Lietuvos elektros energetikos sistemos laukia transformacija, patikimam elektros energijos perdavimui ir stabiliam sistemos veikimui bei energetinio saugumo padidinimui reikia ruošti iš anksto, planuojant elektros perdavimo tinklo plėtrą. Elektros perdavimo sistemos operatoriaus Lietuvos elektros energetikos sistemos 400–110 kV tinklų 2022–2031 m. plėtros plane² yra numatytas poreikis statyti naujas 330 kV elektros perdavimo linijas šiaurinėje Lietuvos dalyje – 330 kV elektros perdavimo linijas Darbėnai–Varduva–Mūša ir Panevėžys–Mūša bei Varduvoje pastatyti 330 kV skirstyklą.

Planuojamų 330 kV elektros perdavimo linijų Darbėnai–Varduva–Mūša ir Panevėžys–Mūša statyba bei 330 kV Varduvos transformatorių pastotės statyba yra elektros perdavimo tinklo sprendimas, prisidedantis prie Lietuvos elektros energetikai iškeltų tikslų ir uždavinių pasiekimo. Elektros perdavimo sistemos operatorius LITGRID AB yra parengęs galimybių studiją „Šiaurės vakarų ir rytų elektros perdavimo tinklų sujungimas“ (toliau – Galimybių studija), kurioje pateikiama numatomų įgyvendinti projektų analizė techniniu, finansiniu ir ekonominiu aspektais.

Teikiamo Lietuvos Respublikos Seimo nutarimo „Dėl Šiaurės vakarų ir rytų elektros perdavimo tinklų sujungimo projekto pripažinimo ypatingos valstybinės svarbos projektu“ projekto (toliau – Nutarimo projektas) tikslai ir uždaviniai:

Nutarimo projekto tikslas – Šiaurės vakarų ir rytų elektros perdavimo tinklų sujungimo projektą, kurį sudaro 330 kV elektros perdavimo linijos Darbėnai–Varduva–Mūša, 330 kV elektros

¹ <https://enmin.lrv.lt/lt/naujienos/energetikos-vizija-iki-2050-metu-lietuva-naujos-kartos-pramones-pletros-centras-ir-klimatui-neutrali-valstybe/>

² https://www.litgrid.eu/uploads/files/dir618/dir30/dir1/15_0.php

perdavimo linijos Panevėžys–Mūša ir 330 kV transformatorių pastotės „Varduva“ statyba, pripažinti ypatingos valstybinės svarbos projektu.

Sudaryti galimybes Lietuvos elektros energetikai iškeltų tikslų ir uždavinių pasiekimui papildomai sujungiant vakarinę ir rytinę Lietuvos elektros energetikos sistemos dalis, taip padidinant energetinį saugumą, užtikrinant patikimą elektros energijos perdavimą ir stabilų sistemos veikimą, sudarant reikalingas sąlygas jūros vėjo bei sausumos AEI integracijai.

330 kV elektros perdavimo linijos Darbėnai–Varduva–Mūša statyba, 330 kV elektros perdavimo linijos Panevėžys–Mūša statyba ir 330 kV transformatorių pastotės „Varduva“ statyba projektų naudos:

- naujų linijų statyba prisidės prie Lietuvos elektros energetikos sistemos rytinės ir šiaurės vakarinės dalies elektros energijos tiekimo patikimumo bei elektros kokybės užtikrinimo esamiems ir būsimiems elektros tinklo naudotojams;

- optimaliai pasiskirstys galios srautai tarp AEI naudojančių elektrinių, elektros vartojimo centrų bei tarpsisteminių jungčių. Sujungus Lietuvos 330 kV perdavimo tinklą su šiaurine Lietuvos dalimi, bus užtikrinti galios mainai tarp vakarinėje Lietuvos dalyje esančių didelių galios šaltinių (jūrinės jungtys, jūros vėjo parkai, naujos atsinaujinančius energijos išteklius naudojančios elektrinės, kurios bus prijungiamos naujose planuojamose statyti 330 kV transformatorių pastotėse) su rytinėje Lietuvos dalyje esančio Vilniaus regiono didėjančiu poreikiu ir augančiu kiekiu prijungiamų naujų AEI elektrinių prie 330 kV tinklo;

- naujos linijos leis integruoti didelius vartotojus, t. y. daug elektros vartojančius elektrolizės įrenginius vandenilio gamybai (potencialiai Varduvos mazge) ir prisidės prie dekarbonizacijos tikslų įgyvendinimo. Kadangi šiaurinėje Lietuvos dalyje planuojama prijungti daug vėjo ir saulės šviesos energijos elektrinių prie esamų 330 kV linijų Telšiai–Mūša, Kaunas–Šiauliai, Panevėžys–Utena, Panevėžys–Aizkrauklė, Panevėžys–Jonava, naujos linijos prisidės prie 330 kV tinklo pralaidumo didinimo šiaurinėje Lietuvos dalyje;

- pagerės rinkos integracija didinant pjūvio su Latvija pralaidumą abiejomis kryptimis ir sudaromos galimybės ateityje, esant poreikiui, papildomai padidinti pjūvio su Latvijos elektros energetikos sistema pralaidumą.

- Išplėtus Varduvos 110 kV skirstyklą į 330/110 kV TP, būtų padidintas elektros tiekimo patikimumas didžiausiam elektros vartotojui, t. y. naftos perdirbimo gamyklai, sudaromos galimybės prijungti didelį elektros vartojimą turinčius įrenginius (vandeniliui ar metanui gaminti), padidinamos galimybės prijungti daugiau vėjo ir saulės šviesos energijos elektrinių prie 330–110 kV tinklų Šiaurės vakarų Lietuvoje;

- sumažės perdavimo tinklo nuostoliai.

Galimybių studijoje atlikus finansinę ir ekonominę analizę, nustatyta, kad, įgyvendinus visus planuojamus projektus, socioekonominė projektų nauda būtų teigiama.

Finansinės analizės rodikliai:

- finansinė grynoji dabartinė vertė (FGDV), taikant 4,09 proc. investicijų grąžos normą – 652,034 mln. eurų;

- finansinė vidinė grąžos norma (FVGN) – 17,79 proc.;

- vidutinė įtaka perdavimo tarifui per ataskaitinį laikotarpį – -0,46 ct/kWh.

Ekonominės analizės rodikliai:

- ekonominė grynoji dabartinė vertė (EGDV), taikant 5 proc. socialinę diskonto normą – 500,459 mln. eurų;

- ekonominė vidinė grąžos norma (EVGN) – 17,88 proc.;

- ekonominis naudos ir išlaidų santykis – 7,9.

2. Nutarimo projekto iniciatoriai ir rengėjai

Nutarimo projekto iniciatorė – Lietuvos Respublikos energetikos ministerija.

Nutarimo projektą parengė Energetikos ministerijos Energetinio saugumo grupė (grupės vadovas Dainius Bražiūnas, tel. 8 699 07 102, el. p. dainius.braziunas@enmin.lt, tiesioginis rengėjas – vyresnysis patarėjas Gediminas Karalius, tel. 8 602 46 536, el. p. gediminas.karalius@enmin.lt).

3. Kaip šiuo metu yra reguliuojami nutarimo projekte aptarti teisiniai santykiai

Nutarimo projektas apima naujų 330 kV linijų Darbėnai–Varduva–Mūša ir Panevėžys–Mūša bei 330 kV transformatorių pastotės „Varduva“ statybos projektų įgyvendinimą.

Nutarimo projektas susijęs su NENS tikslų įgyvendinimu, ypatingai kiek tai susiję su AEI sėkmingos plėtros užtikrinimu.

4. Kokios siūlomos naujos teisinio reguliavimo nuostatos ir kokių teigiamų rezultatų laukiama

Lietuvos Respublikos žemės paėmimo visuomenės poreikiams, įgyvendinant ypatingos valstybinės svarbos projektus, įstatymas taikomas tik ypatingos valstybinės svarbos projektams. Atsižvelgiant į tai, kad minėto įstatymo nuostatų taikymas būtinas užtikrinti sėkmingą projektų – 330 kV elektros perdavimo linijos Darbėnai–Varduva–Mūša statyba, 330 kV elektros perdavimo linijos Panevėžys–Mūša statyba ir 330 kV transformatorių pastotės „Varduva“ statyba – įgyvendinimą, parengtas Nutarimo projektas. Projektai 330 kV elektros perdavimo linijos Darbėnai–Varduva–Mūša statyba, 330 kV elektros perdavimo linijos Panevėžys–Mūša statyba ir 330 kV transformatorių pastotės „Varduva“ statyba pripažįstami ypatingos valstybinės svarbos projektais. Teigiamas faktorius – projektams 330 kV elektros perdavimo linijos Darbėnai–Varduva–Mūša statyba, 330 kV elektros perdavimo linijos Panevėžys–Mūša statyba ir 330 kV transformatorių pastotės „Varduva“ statyba – įgyvendinti reikalingos žemės paėmimo visuomenės poreikiams procedūroms taikomos Lietuvos Respublikos žemės paėmimo visuomenės poreikiams, įgyvendinant ypatingos valstybinės svarbos projektus, įstatymo numatytos supaprastintos žemės paėmimo visuomenės poreikiams procedūros. Taip pat projektams bus taikoma Lietuvos Respublikos teritorijų planavimo įstatymo 23 straipsnyje dėl valstybei svarbių projektų teritorijų planavimo dokumentų rengimo, derinimo, keitimo, koregavimo, tikrinimo, tvirtinimo, galiojimo, viešinimo ir ginčų sprendimo nustatyta tvarka.

5. Numatomo teisinio reguliavimo poveikio vertinimo rezultatai, galimos neigiamos priimto nutarimo pasekmės ir kokių priemonių reikėtų imtis, kad tokių pasekmių būtų išvengta

Pritarus Nutarimo projektui, neigiamų pasekmių nenumatoma.

Atsižvelgiant į numatomo teisinio reguliavimo poveikio vertinimo rezultatus ir, vadovaujantis Lietuvos Respublikos teisėkūros pagrindų įstatymo 15 straipsnio 3 dalimi, atskira Nutarimo projekto numatomo teisinio reguliavimo poveikio vertinimo pažyma neteikiama.

6. Kokią įtaką priimtas nutarimas turės kriminogeninei situacijai, korupcijai

Priimtas nutarimas neturės įtakos kriminogeninei situacijai ir korupcijai Lietuvoje.

7. Kaip nutarimo įgyvendinimas atsilieps verslo sąlygoms ir plėtrai

Nutarimo įgyvendinimas neigiamos įtakos verslo sąlygoms ir plėtrai neturės.

8. Ar nutarimo projektas neprieštarauja strateginio lygmens planavimo dokumentams

Nutarimo projektas atitinka Aštuonioliktosios Lietuvos Respublikos Vyriausybės programos, patvirtintos Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2020 m. gruodžio 11 d. nutarimu Nr. XIV-72 „Dėl Aštuonioliktosios Lietuvos Respublikos Vyriausybės programos“, 158 punkto nuostatas, pagal kurias vienas iš svarbiausių valstybės tikslų – spartus elektros energijos gamybos iš atsinaujinančių energijos šaltinių didėjimas.

9. Nutarimo projekto inkorporavimas į teisinę sistemą, kokius teisės aktus būtina priimti, kokius galiojančius teisės aktus reikia pakeisti ar pripažinti netekusiais galios

Nenumatoma, kad pritarus Nutarimo projektui papildomai reikėtų priimti, pakeisti ar pripažinti netekusiais galios kitus teisės aktus.

10. Ar nutarimo projektas parengtas laikantis Lietuvos Respublikos valstybinės kalbos, Teisėkūros pagrindų įstatymų reikalavimų, o nutarimo projekto sąvokos ir jas įvardijantys terminai įvertinti Terminų banko įstatymo ir jo įgyvendinamųjų teisės aktų nustatyta tvarka

Nutarimo projektas atitinka Valstybinės kalbos, Teisėkūros pagrindų įstatymų reikalavimus ir bendrinės lietuvių kalbos normas. Nutarimo projekte nepateikiama naujų sąvokų, kurias reikėtų įvertinti Terminų banko įstatymo ir jo įgyvendinamųjų teisės aktų nustatyta tvarka.

11. Nutarimo projekto atitikimas Europos žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijos nuostatomis ir Europos Sąjungos dokumentams

Teikiamas nutarimo projektas neprieštarauja Europos žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijos nuostatomis ir Europos Sąjungos dokumentams.

12. Jeigu nutarimui įgyvendinti reikia įgyvendinamųjų teisės aktų, – kas ir kada juos turėtų priimti

Nutarimo projektui įgyvendinti lydimųjų teisės aktų priimti nereikės.

13. Kiek valstybės, savivaldybių biudžetų ir kitų valstybės įsteigtų fondų lėšų prireiks nutarimui įgyvendinti, ar bus galima sutaupyti

Galimybių studijoje atlikus investicijų vertinimą, nustatyta, kad bendra projektų – 330 kV elektros perdavimo linijos Darbėnai–Varduva–Mūša statyba, 330 kV elektros perdavimo linijos Panevėžys–Mūša statyba ir 330 kV transformatorių pastotės „Varduva“ statyba – investicijų suma galėtų siekti apie 270 mln. eurų, kurių didžioji dalis būtų finansuojama elektros perdavimo sistemos operatoriaus lėšomis.

Valstybės biudžeto lėšų poreikis nutarimui įgyvendinti yra susijęs su žemės paėmimu visuomenės poreikiams ir galėtų sudaryti apie 40 tūkst. eurų. Vadovaujantis Lietuvos Respublikos žemės paėmimo visuomenės poreikiams įgyvendinant ypatingos valstybinės svarbos projektus įstatymo 7 straipsnio 1 dalimi, už visuomenės poreikiams paimamą žemę sumokėti privalo projektą įgyvendinanti institucija. Patvirtinus nutarimo projektą – projektą įgyvendinančia institucija būtų paskirta Energetikos ministerija.

14. Nutarimo projekto rengimo metu gauti specialistų vertinimai ir išvados.

Nutarimo projektas parengtas atsižvelgiant į perdavimo sistemos operatoriaus LITGRID AB parengtą Galimybių studiją, kaip yra numatyta Lietuvos Respublikos žemės paėmimo visuomenės poreikiams įgyvendinant ypatingos valstybinės svarbos projektus įstatymo 3 straipsnio 2 dalyje.

15. Reikšminiai žodžiai, kurių reikia šiam įstatymo projektui įtraukti į kompiuterinę paieškos sistemą, įskaitant Europos žodyno „Eurovoc“ terminus, temas bei sritis
Reikšminiai nutarimo projekto žodžiai yra *ypatingos valstybinės svarbos projektas*.

16. Kiti, iniciatorių nuomone, reikalingi pagrindimai ir paaiškinimai

Siekiant laiku užtikrinti valstybės energetinio ir nacionalinio saugumo interesus, yra būtina, kad nutarimo projektas Lietuvos Respublikos Seime būtų priimtas Lietuvos Respublikos Seimo VIII (pavasario) sesijoje.